

2. Аксентович Т.
“Під тягарем лиха”.
Пастель, папір; 81,8 x 65,5 см.
Львівська галерея мистецтв,
Львів. 1917.

3. Мальчевський Я. “Е. Раджинський”.
Полотно, олія; 75x100 см.
Національний музей,
Познань. 1903.

УДК 001.8:712.011/.12(045)

Володимир Халайцян

**МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС У СФЕРІ ДОСЛІДЖЕНЬ ПАМ'ЯТОК
ПАРКОБУДУВАННЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ:
МИСТЕЦТВОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ**

У статті проаналізовано феномен маєткового паркобудування Поділля з позиції розгляду і вибору оптимальної методології дослідження. Окреслено комплекс мультинаукових методів та логіку їх поєднання при здійсненні мистецтвознавчого дослідження парків. Аргументовано логіку багатовимірного підходу до методології і теорії історії мистецтва, так званого методологічного дискурсу. Обґрунтовано використання семіотичного і трансцендентального методів у дослідженні маєткового паркобудування як мистецького феномену, здійснене їх трактування узалежнено від специфіки дослідження. Представлено базові підходи при побудові цілісної методики дослідження маєткового паркобудівництва.

Ключові слова: метод, методологічний дискурс, маєтковий парк, мультинауковість, плюралізм, трансцендентний метод, метод семіотичного аналізу.

Владимир Халайцян

**МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ ДИСКУРС В СФЕРЕ ИССЛЕДОВАНИЙ ПАМЯТНИКОВ
ПАРКОСТРОИТЕЛЬСТВА ХVІІІ – НАЧАЛА ХХ ВЕКОВ:
ИСКУССТВОВЕДЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

В статье проанализирован феномен помещного паркостроительства Подолья с точки зрения рассмотрения и выбора оптимальной методологии исследования. Определены комплекс мультинаучных методов и логика их сочетания при осуществлении искусствоведческого исследования парков. Аргументирована логика многомерного подхода к методологии и теории

истории искусства, так называемого методологического дискурса. Обосновано использование семиотического и трансцендентального методов в исследовании поместного паркостроительства как искусствоведческого феномена, осуществлена их трактовка с учетом специфики исследования. Представлены базовые подходы при построении целостной методики исследования поместного паркостроительства.

Ключевые слова: метод, методологический дискурс, усадебный парк, мультинаучность, плюрализм, трансцендентный метод, метод семиотического анализа.

Volodymyr Halaytsan

**METHODOLOGICAL DISCOURSE IN THE FIELD OF STUDIES
OF THE PARKING PLANES OF THE XVIII – BEGINNING OF THE XX CENTURIES:
THE ART STUDIES ASPECTS**

The phenomenon of Podillya's estate park construction from the standpoint of building an optimal research methodology has been considered. The discourse of the fundamental works of the most authoritative authors on the methodology of art studies (Rosalinda Kraus, Donald Kuspit, Anne D'Alleva, Umberto Eco, G. Wolflin, E. Panofsky, R. Arnheim, V. Arslanov, E. Gombrich) has been carried out. The publications on the methodology of art studying researches of the most notable domestic scientists – R. Yatsiv, R. Shmahalo, B. Shumylovych, D. Skrynnyk-Myskova have been studied. The complex of multi-scientific methods and the logic of their combination during the realization of art-study research of parks (historical-typological, artistic-representative, biographical, semiotic analysis, transcendental, psychoanalysis, structuralism, artistic representation (analysis of iconographic sources), heuristic) have been outlined. The truth of the Kantian and Hegelian views on art has been determined, when the fundamental difference between labour and art was determinant (art as inexpedient without purpose). The author substantiates the understanding of the gentry estate as a separate artistic direction, self-contained microcosm which autonomy is determined by spatial coordinates, a unique philosophical base and artistic methods of creation.

The use of semiotic and transcendental methods in the exploration of the estate park construction as an artistic phenomenon has been substantiated, their interpretation depending on the specificity of the research has been carried out. The criterion for using the semiotic method was the information-semiotic understanding of culture as the world of symbols, signs and communication processes; the architectural-landscape forms are considered as signs, and the park itself (as a set of these forms) – as a semiotic text. The essence of the transcendental method is that the definition of being is given through the disclosure of the subjective conditions (foundations) of its constitution (formation). It is proved that the park as an artistic creation can be interpreted as something objective, certain harmony of parts, etc., but it can be analysed as a work of artistic taste (subjective prerequisite) of the creator and the viewer.

The basic approaches (systemic, hermeneutic, synergetic) in the course of construction of a holistic methodology of the exploration of the estate park construction have been presented. The logic of multidimensionality (plurality) in the methodology of the research of the park constructing tradition, the so-called methodological discourse, has been argued.

Consequently, an estate park, which is a complex and original cultural phenomenon, requires a methodological tool that meets the specificity of the research. The combination of systemic, hermeneutical, synergetic approaches has created an opportunity for a conceptual understanding of the process of Podillya's estate park construction and its presentation as a cultural phenomenon in the artistic park-building tradition of Western Europe. Laconically presented methods do not claim to be scientific truth, however – they can be used in artistic research of other similar objects.

Key words: method, methodological discourse, estate park, multi-scientific quality, pluralism, transcendent method, method of semiotic analysis.

Маєтковий парк Поділля є складним культурним феноменом, що характерний тривалою еволюцією, відображає відповідні часові утворення, філософсько-світоглядні уявлення в

організації ландшафтів, відповідає усталеним канонам створення різнотипних ландшафтних композицій, розвивався у контексті світової мистецької традиції та під впливом на мистецтво паркобудування тенденцій культурного життя регіону. Мультинауковість досліджуваного феномену, його багатоконпонентність, синтетичність, новизна у дослідницькому полі (зокрема, у мистецтвознавчих працях) зумовлює особливу увагу до формування методологічного інструментарію, адже, за висловом американського дослідника Б. Спаркса, “нові підходи потребують від нас перегляду багатьох сталих ідей і поглядів у нових напрямках”.

Аналіз доступних джерел дає змогу стверджувати, що питання методологічної бази у гуманітарних дослідженнях, зокрема, у вітчизняних працях з мистецтвознавства, залишається одним із найменш висвітлених. Перелік фундаментальних праць з методології мистецтвознавчих досліджень Р. Крауса, Д. Каспіта, А. Д’Аллеви [13], У. Еко, Г. Вольфліна, Е. Пановського, Р. Арнхейма [3], В. Арсланова [2], Е. Гомбріха [4] в українській практиці останніх десятиліть доповнений ґрунтовними публікаціями Р. Яціва [13], Р. Шмагала [10], В. Шейка [9], Б. Шумиловича [11], Д. Скринник-Миської [7] та небагатьма іншими.

Тому можемо резюмувати, що формування методологічного інструментарію дослідження маєткового паркового будівництва Поділля періоду XVIII – початку XX століть не було предметом окремого, спеціального дослідження, що зумовлює мету статті: визначити комплекс мультинаукових методів і логіку їх поєднання при мистецтвознавчому дослідженні парків, обґрунтувати використання семіотичного і трансцендентального методів у дослідженні маєткового паркобудування як мистецького феномену, представити базові підходи при побудові цілісної методики дослідження маєткового паркобудівництва.

Мультинауковість у творенні зразків паркобудування, що претендують на статус шедеврів мистецтва, ускладнена історично тривалим періодом еволюції, усвідомлення маєткового зодчества як оригінального синтезу мистецтв, зумовлює аргументацію на користь комплексної методології дослідження, відтак – плюралістичного підходу до відбору його методологічних критеріїв. Зважаючи на численні зауваження щодо переважного використання описових методів у сучасних вітчизняних дослідженнях з мистецтвознавства та зміщення сфери наукових інтересів у напрямку історії мистецтва [7], ми мали на меті уникнути акцентування на історіографії і, насамперед, обґрунтувати застосовування методів мистецтвознавства.

Дослідження феномену маєткового парку базовані на використанні історико-типологічного та художньо-репрезентативного методів, біографічного методу, методів семіотичного аналізу, трансцендентального, структуралізму, художньої репрезентації (аналіз іконографічних джерел). Загальнонаукові методи та методи історичної науки фахівці вважають домінуючими при вивченні об’єктів ландшафтно-паркового мистецтва як складової культурного життя Подільського регіону. Так, аналітико-синтетичний метод сприяє об’єктивному аналізуванню зібраних матеріалів та їх узагальненню; проблемний аналіз забезпечує можливість роботи з першоджерелами, архівними фондами, фундаментальними працями з мистецтва паркобудування, забезпечує відбір найбільш цінних і значущих літературних джерел. Історико-науковий підхід використаний з метою реконструкції процесу накопичення наукових знань та культурних надбань, модних тенденцій, пов’язаних із розвитком паркобудування загалом і будівництва маєткових парків на Поділлі; проблемно-хронологічний метод забезпечує можливість для визначення послідовності та окреслення хронологічних меж етапів розвитку паркобудівництва (загальносвітовий і регіональний контексти); порівняльний метод застосовано при зіставленні особливостей, притаманних окремим паркам та їх прототипам (вивчення наслідувань мистецької традиції західноєвропейського паркобудування).

Окремо варто увиразити аргументацію щодо використання семіотичного методу, методів психоаналізу і трансцендентального методу. Використовуючи семіотичний аналіз, ми опиралися на ідеї М. Шапіро, Н. Брайсона, Ю. Лотмана. Критерієм застосування семіотичного методу стало інформаційно-семіотичне розуміння культури як світу символів, знаків і комунікаційних процесів, де артефакти постають символами, що потребують інтерпретації та розуміння. Зважаючи на маєтковий парк культурним феноменом, ми базувалися на концепції

Ю. Лотмана щодо “можливостей семіотичного підходу шляхом тлумачення значень та смислів окремих культурних феноменів за допомогою їхньої внутрішньої будови і взаємозв’язку зі соціокультурним контекстом існування” [5]. Архітектурно-пейзажні форми розглянуто як знаки, а сам парк (як сукупність цих форм) – семіотичний текст. Автор обґрунтував розуміння шляхетського маєтку як самодостатнього мікросвіту, автономність якого визначена просторовими координатами. Володіючи конкретними або умовними кордонами, маєтковий парк мав і екстравертні, й інтровертні властивості, що визначали духовний зміст простору, інтенсивність його впливу на людину. Тривалість наявності маєткової культури прямо залежала від ступеня концентрації в садибних об’єктах творчої і конструктивної енергії її творців та організаторів (власників, архітекторів, садових інженерів, кріпаків). Усі наступні покоління мешканців садиби виступали носіями й підсилювачами цієї енергії, продовжуючи відтворювати реальний світ за образом, який був визначений початково. Метод семіотичного аналізу використовують при формуванні визначення “маєткового парку” як середовища упорядкованої відповідно до мистецьких вимог епохи природи, організацію динамічного простору рослин, що сукупно з палацом були втіленням синтезу архітектури, пластичних мистецтв і природи, об’єднаних у композиційно-цілісний твір – втілення естетичної та емоційної своєрідності й неповторності історичної епохи.

Досліджуючи вплив власників маєтків на утворення композицій паркових зон, ми опиралися на біографічний метод як пріоритетний, оскільки “біографічний метод надає особливого значення поняттю авторства й авторської індивідуальності та може бути застосований в інтерпретації іконографії, використовуючи життя автора як підтекст” [11; 6; 12]. Біографічний метод дає змогу опосередковано дослідити духовне життя певної епохи чи групи людей (у даному випадку – шляхетської еліти, багатих землевласників Поділля), виявити тенденції розвитку різновекторних культурних впливів у межах Речі Посполитої та Російської імперії.

Зазначимо, що досі дослідники концентрували увагу на використанні біографічного методу в контексті вивчення мистецької спадщини паркобудівничих (Мак-Клера, Целінського, Кайзера, Метцеля та ін). Аналіз творчого спадку цих видатних митців, з яких вирізняється постать Діоніса Мак-Клера, учергове спростовує теорію К. Маркса та Ф. Енгельса, які стверджували, що мистецтво аж ніяк не є витвором геніальної одиниці, котрий постав у результаті складного для розуміння процесу, натомість відносили його до ще одного виду продукції. При побудові методології дослідження маєткового парку ми дотримуємося кантівського та гегелівського погляду на мистецтво, коли визначальною була принципова різниця між працею та мистецтвом (мистецтво як доцільність без мети) [14, с. 61].

У широкому контексті дослідження маєткового парку Поділля, глибоко проаналізувавши біографії та мотивацію творців-паркобудівничих, ми зміщуємо акценти на вивчення світогляду, мотивації, бачення власників маєтків – представників польських шляхетських (Чечелів, Орловських, Мархоцьких, Комарів, Потоцьких, Стадницьких), а згодом – російських дворянських родів (Щербатових, Угрімових, Чихачових) щодо формування композиції паркових зон. Зважаючи на вивчення мотивації особистості як одного зі “стовпів” дослідження, при його реалізації неможливо уникнути психоаналізу. Відкриття австрійського психоаналітика З. Фрейда здійснило переворот в уявленнях про людську природу в усій західноєвропейській культурі початку ХХ ст. і полягало у твердженні про те, що головною підвалиною людського буття є сфера несвідомого. За Фрейдом, буття людини двоїсте: воно детерміноване, з одного боку, раціоналістичною свідомістю, а з іншого – підсвідомою психічною енергією ірраціональних потягів, поривань, інстинктів [8]. Семіотичний та біографічний методи дослідження логічно доповнені використанням впровадженого з волі І. Канта трансцендентального методу. Суть його полягає в тому, що визначення суцього дано через розкриття суб’єктивних умов (засад) його конституювання (формоутворення). Таким чином, парк як мистецький витвір можна трактувати як щось об’єктивне, як певну гармонію частин тощо, але його можна аналізувати і як витвір художнього смаку (суб’єктивна передумова) творця та глядача. Оскільки людина (суб’єкт) певною мірою причетна до існування будь-якого суцього, є своєрідним співтворцем його, цей метод може мати теж

універсальне значення. Трансцендентний метод також передбачає певний ракурс бачення – суб'єкт виступає “творцем” суцього, що часто межує із суб'єктивізмом.

У роботі над дослідженням типологічних та художньо-композиційних особливостей ландшафтно-паркових зон Поділля домінуючими стали історико-типологічний і художньо-репрезентативний методи.

Історико-типологічний метод, застосований у дослідженні, дав змогу розподілити на типи відповідно до принципових ознак досліджувані об'єкти – маєткові парки – та вибудувати цілісну картину паркової архітектури досліджуваного періоду в історичних межах Поділля. Тому як домінуючі типи було виділено англійський, англійський пейзажний парк, англійський пейзажний парк з елементами французького регулярного стилю, природний парк, парк-сад.

Завдяки використанню історико-типологічного методу, методів історичного та семіотичного аналізу ми сформулювали визначення маєткового парку як природного середовища, упорядкованого відповідно до мистецьких вимог епохи, організацію динамічного простору рослин, що сукупно з палацом втілював синтез архітектури, пластичних мистецтв і природи, об'єднаних у композиційно цілісний твір – реалізацію мистецької, естетичної та емоційної своєрідності й неповторності.

Критерієм використання методу художньої репрезентації (представлення образу засобами образотворчого мистецтва) [1] стала необхідність уявлення первинного, автентичного вигляду маєткових парків та його зіставлення із сучасним. Безсумнівно, що єдиним точним, достовірним документальним відображенням садово-паркових об'єктів у XVIII–XIX століттях були малюнки, виконані на замовлення власників; на початку XX століття цей перелік поповнився фотографічними зображеннями елементів маєткових парків. Завдяки цьому маємо змогу скласти уявлення про первісний вигляд наявних паркових комплексів або й про ті з них, які частково знищені. Загалом, використаний нами аналіз іконографічних джерел концентрований на вивченні мистецької спадщини Наполеона Орди, візуального матеріалу, представленого у працях Романа Афтанази тощо.

Усі застосовані методи дослідження взаємопов'язані з принципами композиційно-образного аналізу об'єктів ландшафтної архітектури. Зважаючи, що значна частина досліджуваних об'єктів раніше не була предметом наукового дослідження і мистецького аналізу або ж зміни щодо первинного задуму (вигляду) ландшафтної композиції виявилися надто значними, особливого значення здобули здійснені нами натурні дослідження парків, замальовки та фотофіксація маєткових парків. Таким чином, у відтворенні планувальних композицій маєткових парків ми використали метод картографування, а для відтворення первинного вигляду парків – графічного моделювання.

Саме натурні дослідження маєткових парків дали змогу створити об'єктивну картину сучасного їх стану і накреслити перспективи їхнього дослідження та відродження. Синхронно з аналізом результатів натурних обстежень, порівняння з іконографічними джерелами (а за їх відсутності – графічного моделювання можливого первинного вигляду обстежуваного об'єкта), у дослідженні широко застосовано евристичний метод. Такий метод реконструкції процесу створення, відтворення первинного вигляду ландшафтних композицій окремих парків дає змогу сформулювати висновки щодо загальних тенденцій розвитку композиційно-образних структур у мистецтві паркобудування на Поділлі.

Для успішного проведення дослідження розробляємо спеціальну методіку типологічного і художньо-композиційного аналізу маєткових парків Поділля.

Це зумовлено необхідністю систематизації даних про конкретні об'єкти дослідження на основі певних об'єктивних показників, найхарактерніших ознак. Для цього проведений кількісний і структурний аналіз, формуємо систему класифікаторів (таксономічні характеристики, художньо-композиційні риси), що дають змогу типологізувати досліджувані об'єкти, окреслити тенденції та сформувати цілісну картину фундації, розвитку, сучасного стану маєткового парку як культурно-історичного феномену.

У дослідженні мистецького феномену маєткового паркобудування застосовані наступні групи методів:

– загальнодисциплінарні – за допомогою яких здійснено аналіз, синтез, порівняння та узагальнення матеріалів дослідження;

– міждисциплінарні методи, що дають змогу дослідити маєткові парки Поділля за допомогою системи методів інших наук – історії, філософії, архітектури, ландшафтного дизайну;

– польові, завдяки чому продовжуємо накопичувати значний емпіричний матеріал для подальшого дослідження, зокрема, застосовувати натурні обстеження. Зібрано значний обсяг фотоматеріалів та здійснено картографування парків або їх елементів;

– методи мистецтвознавства: історико-типологічний аналіз – для класифікації маєткових парків відповідно до визначених критеріїв; метод художньої репрезентації для дослідження та зіставлення сучасного вигляду паркових маєтків порівняно зі збереженими зображеннями, метод семіотичного аналізу для дослідження парку як культурного феномену, біографічний метод для вивчення впливу особистості власника маєтку на формування композицій паркових зон; дескриптивний (описовий) метод, за допомогою якого описано малодосліджені парки Поділля; трансцендентальний метод.

Пояснення критеріїв застосування та узагальнення основних груп методів дослідження дають змогу простежити базові підходи:

– системний підхід, що допомагає встановити взаємозв'язки об'єкта і предмета дослідження, розглянути мистецтво маєткового паркобудування Поділля у системі сталих культурних зв'язків і впливів, з урахуванням історико-архітектурних, природно-ландшафтних, культурологічних факторів;

– герменевтичний, що висуває основним способом пізнання розуміння, інтерпретацію змістового наповнення такого культурного феномену як парк, паркове мистецтво; формулювання філософсько-мистецького змісту маєткового парку Поділля;

– синергетичний – як можливість поєднання явищ і процесів, у результаті якого в системі у цілому виникають властивості, якими досі не володіла жодна з частин; розуміння парку як поєднання філософії, мистецтва, ландшафтно-композиції, рослинного світу дає нам змогу досліджувати парк як відкриту систему, а мистецтво паркобудування – як унікальне і синтетичне.

Перераховані критерії відбору методів дослідження дозволяють характеризувати застосовану методіку як комплексну (використання загальнонаукових та спеціальних методів дослідження), плюралістичну (використання об'ємного інструментарію методів мистецтвознавства), що відповідає складності, багатокомпонентності, мультинауковості досліджуваного об'єкта – мистецтва маєткового паркобудування Поділля.

Отже, маєтковий парк, який є складним та оригінальним культурним феноменом, потребує методологічного інструментарію, що відповідав би специфіці дослідження. Поєднання системного, герменевтичного, синергетичного підходів створили можливість для концептуального осмислення процесу маєткового паркобудування Поділля та представлення його як культурного феномену в мистецькій паркобудівній традиції Західної Європи. Лаконічно представлені методи – історико-типологічного та художньо-репрезентативного методів, біографічного, психоаналітичного методів, метод семіотичного аналізу, трансцендентальний, структуралізму, художньої репрезентації (аналіз іконографічних джерел) – особливості їх змістового поєднання у канві дослідження, не претендують на наукову істинність, утім, можуть бути використані при дослідженні інших аналогічних об'єктів. Перспективами подальших досліджень вважаємо висвітлення базових факторів впливу на мистецтво паркобудування, аналіз процесу формування цілісної картини типологічних та художньо-композиційних особливостей ландшафтно-паркових зон Поділля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Е. Постмодернизм: искусство второй половины XX – начала XXI века / Екатерина Андреева. – СПб. : Азбука-классика, 2007. – 488 с.
2. Арсланов В. Г. Западное искусствознание XX века / В. Г. Арсланов. – М. : Академический Проект ; Прогресс-Традиция, 2005. – 864 с.

3. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие / Р. Арнхейм – М. : Архитектура-С, 2007. – 392 с.
4. Гомбрих Э. Символические образы / Эрнст Гомбрих // Вопросы философии. – М., 2001. – № 7. – С. 139–148.
5. Лотман Ю. М. Статьи по семиотике искусства / Ю. М. Лотман. – СПб. : Академический проект, 2002. – 544 с.
6. Петрова О. М. Мистецтвознавчі рефлексії: історія, теорія та критика образотворчого мистецтва 70-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. / Ольга Петрова. – К. : КМ Академія, 2004. – 400 с.
7. Скринник-Миська Д. Методологічний дискурс у мистецтвознавстві / Д. Скринник-Миська // Народознавчі зошити. – № 1. – 2012. – С. 90–97.
8. Фрейд З. Толкование сновидений / Зигмунд Фрейд ; [пер. с нем. Я. М. Коган]. – К. : Здоровья, 1991. – 384 с.
9. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушніренко. – К. : Знання, 2008. – 310 с.
10. Шмагало Р. Т. Шлях львівської школи мистецтвознавства у ХХІ столітті / Р. Т. Шмагало // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Спецвипуск IV. – Львів : ЛНАМ, 2007. – 351 с.
11. Шумилович Б. Візуальна іронія та укресч мистецтво / Богдан Шумилович // Іронія: збірник статей / підготовлено Олена Галета, Євген Гулевич, Зоряна Рибчинська. – Львів : Літопис; К. ; Смолоскип, 2006. – С. 78–92.
12. Юнг К. Г. Подход к бессознательному / Карл Густав Юнг // Вопросы философии. – 1988. – № 1. – С. 133–152.
13. Яців Р. Методологічний інструментарій сучасного мистецтвознавства: від описовості до розкриття смислів / Р. Яців // “А...Z art”. – 2009. – № 1. – Львів : Львівський палац мистецтв. – С. 8–9.
14. D’Allea A. Metody i teorie historii sztuki / Anne D’Allea ; [tłum. Eleonora i Jakub Jedlińscy]. – Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2008. – 227 s.

REFERENCES

1. Andreeva, E. (2007), *Postmodernizm: iskusstvo vtoroy poloviny XX – nachala XXI veka* [Postmodernism: the art of the second half of the XX and beginning of the XXI-st century], Saint Petersburg, Azbuka-klassika. (in Russian).
2. Arslanov, V. G. (2005), *Zapadnoe iskusstvoznanie XX veka* [Western Art Studies of the Twentieth Century], Moscow, Akademicheskij Proekt ; Progress-Traditsiya. (in Russian).
3. Arnkheym, R. (2007), *Iskusstvo i visual'noe vospriyatie* [Art and visual perception], Moscow, Arkhitektura-S. (in Russian).
4. Gombrikh, E. (2001), *Symbolic images, Voprosy filosofii* [Questions of philosophy], Moscow, no. 7, pp. 139–148. (in Russian).
5. Lotman, Yu. M. (2002), *Stat'i po semiotike iskusstva* [Articles on semiotics of art], Saint Petersburg, Akademicheskij proekt. (in Russian).
6. Petrova, O. M. (2004), *Mistetstvoznachchi refleksii: istoriia, teoriia ta krytyka obrazotvorchogo mystetstva 70-kh rr. XX st. – pochatku XXI st.* [The Art of Reflection: History, Theory and Criticism of Fine Arts of the 70's of the XX century – beginning of the XXI century], Kyiv, KM Akademiia. (in Ukrainian).
7. Skrynnyk-Myska, D. (2012), *Methodological discourse in art studies, Narodoznavchi zoshyty* [Ethnology Notebooks], no. 1, pp. 90–97. (in Ukrainian).
8. Freyd, Z. (1991), *Tolkovanie snovideniy* [Interpretation of Dreams], translation from German Ya. M. Kogan, Kyiv, Zdorov'ya. (in Russian).
9. Sheiko, V. M. and Kushnirenko, N. M. (2008), *Orhanizatsiia ta metodyka naukovo-doslidnytskoi diialnosti: pidruchnyk* [Organization and methods of scientific and research activity: a textbook], Kyiv, Znannia. (in Ukrainian).

10. Shmahalo, R. T. (2007), The Way of the Lviv School of Art Studies in the 21st Century, *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv. – Spetsvyypusk IV* [Bulletin of Lviv National Academy of Arts, Special Issue IV], Lviv, Lviv National Academy of Arts. (in Ukrainian).
11. Shumylovych, B. (2006), Visual irony and Ukrsuch art, *Ironiia: zbirnyk statei* [Irony: a collection of articles], Olena Galeta, Yevgeny Gulevich, Zoryana Rybchynska have been prepared, Lviv, Litopys, Kyiv, Smoloskyp, pp. 78–92. (in Ukrainian).
12. Yung, K. G. (1988), Approach to the unconscious, *Voprosy filosofii* [Questions of philosophy], no. 1, pp. 133–152. (in Russian).
13. Yatsiv, R. (2009), Methodological tools of contemporary art criticism: from the narrative to the disclosure of meanings, “A...Z art”, no. 1, Lviv, Lviv Palace of Arts, pp. 8–9. (in Ukrainian).
14. D’Alleva, A. (2008), *Metody i teorie historii sztuki* [Methods and theories of art history], crowd. Eleonora and Jakub Jedlińscy, Krakow, Society of Authors and Publishers of Scientific Works Universitas. (in Polish).

УДК 008

Садагат Алиева

ИЗ ИСТОРИИ ПСИХОАНАЛИЗА ЖЕНЩИН И ЕГО КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ

В статье описаны различные психологические типы. Отмечено, что когда в психологии в сеть физиологической и этнических структур распространяется душа, возникает национальная психология. Каждый период формирует мужчин и женщин, которые получили из национального духа структуры общества соответствующий социальный характер и психологические типы. И в этом процессе детерминантой является общество.

Ключевые слова: женщина, психологические типы, психоанализ, культурологические результаты, национальный дух, женская психология.

Садагат Алиева

З ІСТОРИЇ ПСИХОАНАЛІЗУ ЖІНОК І ЙОГО КУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

У статті описано різноманітні психологічні типи. Зазначено, що коли в психології у мережу фізіологічної та етнічних структур поширюється душа, виникає національна психологія. Кожен період формує чоловіків та жінок, які отримали з національного духу структури суспільства відповідний соціальний характер і психологічні типи. І в цьому процесі детермінантою є суспільство.

Ключові слова: жінка, психологічні типи, психоаналіз, культурологічні результати, національний дух, жіноча психологія.

Sadagat Alieva

FROM THE HISTORY OF PSYCHOANALYSIS OF WOMEN AND ITS CULTUROLOGICAL SIGNIFICANCE

In this article were given information about different psychological types. It is noted that, when the bio-physiological ethnic structural system of nation is affected in psychology there should be formed psychology. In each period men and women formalize society instructure who obtained social and psychological types of characters from national spirit appropriate for themselves. Moreover, in